

Justis- og
beredskapsdepartementet

www.nfunorge.org
Youngstorget 2B, 0181 Oslo
Postboks 8954, Youngstorget,
0028 Oslo
Telefon: 22 39 60 50
Telefaks: 22 39 60 60
E-post: post@nfunorge.org
www.facebook.com/NFUorge

21.03.2022

Høring om endringer i vergemålsloven – taushetsplikt og digitale vergefullmakter

Det vises til høringsnotat av 19.01.22, fra Justis- og beredskapsdepartementet, som gjelder ovennevnte høring.

Deling av opplysninger i folkeregisteret

Taushetsplikt om oppnevnt verge

Det er foreslått at informasjon om at en person har fått oppnevnt verge, og hvem som er verge, unntas fra taushetsplikt. Bakgrunnen for forslaget, slik vi forstår det, er fordi de tekniske systemene for fullmakt i folkeregisteret ikke håndterer skjønnsmessige vurderinger, om når det er nødvendig å gi informasjon om opprettet vergemål. Taushetsplikten vil fortsatt gjelde ved bruk av ikke-digital fullmakt.

Norsk Forbund for Utviklingshemmede (NFU) mener at hovedregelen fortsatt bør være at denne informasjonen er underlagt taushetsplikt, fordi informasjon om at det er opprettet vergemål kan oppleves som sensitiv informasjon av vergehaver, og dermed bryte med hensynet til personvern.

At det er oppnevnt verge for en person avslører ikke i seg selv hvilke diagnoser eller utfordringer personen har eller hva personen trenger bistand til, men avslører likevel at personen oppfyller vilkårene for å få oppnevnt verge, herunder at personen har en sinnslidelse og ikke kan ivareta egne interesser på ett eller flere områder. Det kan oppfattes som sensitiv informasjon for den det gjelder. Ved å åpne for at informasjon om at det er oppnevnt verge kan deles med alle som har tilgang til informasjonen i folkeregisteret, kan vergehaver derfor oppleve at sensitiv informasjonen deles til flere enn de som har behov for informasjonen.

Selv om en verge skal være til hjelp for vergehaver, kan en person som får oppnevnt verge oppleve det som et nederlag å måtte ha verge for å ivareta egne interesser. Det kan derfor oppleves inngripende at slik informasjon spres til aktører som ikke har behov for det. I tillegg erfarer våre medlemmer at det eksisterer mange fordommer knyttet til det å ha verge. For eksempel opplever mange å få avslag på BankID med henvisning til at personen har oppnevnt verge. Avslagene bygger på en misforståelse om at man ikke oppfyller kravene for å få BankID utelukkende fordi det er oppnevnt verge.

Fordommene knyttet til det å ha verge kommer også til syne i departementets høringsnotat, i det det vises til at «For medkontrahenten kan informasjon om at det er oppnevnt verge, bidra til at uheldige eller ugyldige avtaler ikke blir inngått». Vi bestrider ikke at en rettslig disposisjon kan kjennes ugyldig dersom den er kommet i stand på grunn av alvorlig sinnslidelse, slik departementet viser til. Det er imidlertid ikke automatisk slik at en person som har verge alltid har alvorlig sinnslidelse, og ikke kan inngå gyldige og bindende avtaler på egenhånd. For vergehaver vil det oppleves som stigmatiserende om hans/hennes rettslige handleevne blir trukket i tvil hver gang personen ønsker å inngå en avtale, fordi kontraktsmotparten har informasjon om at vedkommende har verge. Vi mener derfor at hensynet til å beskytte kontraktsmotparten mot inngåelse av ugyldige avtaler må ivaretas på annen måte.

I stedet for at informasjon om at det er oppnevnt verge ikke er underlagt taushetsplikt, må det vurderes om unntaket kan nyanseres på en annen måte, samtidig som at en unngår skjønnsmessige vurderinger av hensyn til datasystemene. Om det er mulig å få til en løsning, tilsvarende den som er skissert for Altinn, om at det bare oppgis at det finnes en fullmakt, vil det være en bedre løsning. Alternativt at informasjonen om oppnevnt verge er underlagt taushetsplikt, med mindre det er gitt hjemmel til innsyn i lov.

Det beste vil likevel være å gjøre vergemålsloven diagnosenøytral, og fjerne vilkåret om sinnslidelse i vergemålsloven § 20. Da vil personvern hensynet bli mindre utfordret selv om informasjon om opprettet vergemål ikke er underlagt taushetsplikt.

Taushetsplikt om innholdet i vergefullmakten

Det er foreslått at opplysninger om innholdet i vergens fullmakt skal være underlagt taushetsplikt. Videre er det foreslått at en mottaker som har behov for innsyn i innholdet i vergens fullmakt, må ha hjemmel i lov eller i medhold av lov. NFU støtter dette forslaget.

Deling av opplysninger via Altinn

Det er foreslått en forskriftshjemmel for deling av opplysninger i Altinn. Slik vi forstår forslaget innebærer det at det i dette systemet vil fremkomme at det foreligger fullmakt, men ikke hvilket grunnlag fullmakten bygger på. Vi oppfatter dette som en god løsning, og mener at det burde være på tilsvarende måte for informasjon i folkeregisteret.

Forholdet mellom vergehaver og verge i digitale tjenester

Vi har fått tilbakemelding fra medlemmer som er bekymret for prosessen med å gi verge digitale fullmakter. De er bekymret for at vergehavers mulighet til å få adgang til digitale tjenester på egenhånd vil forsvinne dersom verge gis slike fullmakter. Vi legger til grunn at denne bekymringen ikke er rettmessig, og at vergehavers egen tilgang til digitale tjenester opprettholdes og fortsatt styrkes, selv om verger også gis digitale tilganger på vegne av vergehaver. Vi minner om at flertallet av vergemål i dag ikke innebærer fratakelse av rettslig handleevne. Så lenge rettslig handleevne er i behold har vergehaver full rett til å opptre på egne vegne, også digitalt. Systemet må legge til rette for det.

Prosesen

Vi vil bemerke at vi har fått flere reaksjoner på prosessen i forbindelse med digitalisering av vergefullmakter og rekkefølgen i forhold til denne høringen. Flere statsforvaltere har sendt ut brev med informasjon om endring av vergemål, med sikte på å opprette individualiserte og digitale vergefullmakter. Flere av våre medlemmer reagerer på at disse brevene er sendt ut fra statsforvalteren før høringen er avsluttet for de foreslåtte lovendringene, og før lovforslagene er vedtatt av Stortinget. Det fremstår som at statsforvalterne har iverksatt en prosess som mangler hjemmel, og etterlater et inntrykk av at innkomne høringssvar er uten betydning for den videre prosessen mot lovendring. Det bidrar til å svekke tilliten til statsforvalteren og skaper mistro til vergemålssystemet som helhet.

Selv om prosessen fremstår kritikkverdig legger vi til grunn at individualiserte og digitale vergefullmakter ikke kan benyttes før lovendringene er vedtatt av Stortinget og tredd i kraft.

Vergemålsloven og veien videre

Vi savner informasjon om status for oppfølging av høringer om endringer i vergemålsloven og vergemålsforskriften, som er gjennomført de siste fire årene. Vi viser i denne forbindelse til følgende høringer:

1. Endring i vergemålsforskriften § 26 - Heving av beløpsgrensen for når fylkesmannen skal forvalte midler tilhørende personer med verge. Høringsfrist 27.01.2018.
2. Endringer i vergemålsloven mv. (personer uten samtykkekompetanse, særskilt forvaltning av midler, klage- og begjæringsrett i saker om vergen mv.). Høringsfrist 14.02.2019
3. Endringer i vergemålsloven og vergemålsforskriften – om godtgjøring til verger mv. Høringsfrist 12.09.2020.

Det fremgår på regjeringens nettsider at alle disse høringene er under behandling, til tross for at det er henholdsvis 4, 3 og 1,5 år siden høringene ble avsluttet. Høringene har tatt opp problemstillinger som er sentralt for å ivareta rettssikkerheten til vergehaver. Vi etterlyser derfor konkrete endringer i vergemålsloven og vergemålsforskriften, som kan bidra til å styrke rettssikkerheten til vergehaver og bringe vergemålsloven mer i samsvar med Norges forpliktelser etter FNs konvensjon om rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne (CRPD) artikkel 12.

Vi vil samtidig fremheve at en beslutningsstøtteordning, som fokuserer på å hjelpe personen med å ta beslutninger i eget liv, på dennes premisser, fremfor et vergemålssystem du blir «underlagt» basert på diagnose, vil være den løsningen som er mest i samsvar med CRPD artikkel 12.

Med vennlig hilsen

(sign.)
Hedvig Ekberg
Generalsekretær

(sign.)
Ingvild Østerby
Juridisk rådgiver